

Het Midden-Oosten zag de sterkste relatieve groei, met internationale aankomsten die de niveaus van vóór de pandemie in het 1^e kwartaal van 2024 met 36 procent overschreden. Europa overschreed de niveaus van vóór de pandemie voor het eerst in een kwartaal (+1 procent ten opzichte van het 1^e kwartaal 2019). Afrika verwelkomde 5 procent meer aankomsten in het eerste kwartaal van 2024 dan in het 1^e kwartaal 2019, terwijl de America's vrijwel de niveaus van vóór de pandemie bereikten (99 procent). Aankomsten in Azië en de Stille Oceaan herstelden 82 procent van de niveaus van vóór de pandemie in het 1^e kwartaal van 2024, na een herstel van 65procent in 2023. Per sub-regio zag Noord-Afrika de sterkste prestaties met 23 procent meer internationale aankomsten in het 1^e kwartaal van 2024 dan vóór de pandemie, gevolgd door Midden-Amerika (+15 procent), het Caribisch gebied en West-Europa (beide +7 procent).

De totale exportopbrengsten uit internationaal toerisme, inclusief zowel ontvangsten als passagiersvervoer, bereikten USD 1,7 biljoen in 2023, ongeveer 96procent van de niveaus van vóór de pandemie in reële termen (d.w.z. exclusief inflatie). Het directe BBP van toerisme herstelde de niveaus van vóór de pandemie in 2023, met een geschatte waarde van USD 3,3 biljoen, gelijk aan 3 procent van het mondiale BBP. De laatste UN Tourism Confidence Index toont positieve vooruitzichten voor de periode mei-augustus 2024, hoewel economische en geopolitieke tegenwinden nog steeds aanzienlijke uitdagingen vormen voor het volledige herstel van internationaal toerisme en de vertrouwensniveaus.

6.8 Ontwikkelingen in de ICT sector

De ICT-sector in Suriname

De ICT-sector is een belangrijke aanjager van economische en sociale ontwikkeling in Suriname. In de afgelopen jaren heeft de sector aanzienlijke veranderingen ondergaan, met een toename van de internetpenetratie en inspanningen van de overheid om de telecommunicatie-infrastructuur te moderniseren. Desondanks blijven er verschillende uitdagingen, zoals hoge servicekosten, digitale ongeletterdheid en onderontwikkelde infrastructuur op het platteland, die de groei van de sector beperken. Deze paragraaf presenteert een analyse van het huidige ICT-beleid, de uitdagingen, kansen en aanbevelingen voor beleidsverbeteringen, in overeenstemming met de verstrekte gegevens over de prestaties van de ICT-sector in Suriname van 2015–2023.

Huidige ICT-beleid

De overheid van Suriname heeft verschillende beleidsmaatregelen aangenomen om de ICT-sector te verbeteren, met een focus op verbeterde internettoegang, regelgevende kaders en het stimuleren van innovatie. De belangrijkste beleidsmaatregelen zijn:

- Nationaal ICT Ontwikkelingsplan: Dit plan is ontworpen om ICT te integreren in verschillende sectoren zoals onderwijs, gezondheidszorg en overheidsdiensten, met als doel het vergroten van de internettoegang en digitale geletterdheid in het hele land.
- Telecommunicatiewet: Deze wet, die wordt beheerd door de Telecommunicatie Autoriteit van Suriname (TAS), zorgt voor de regulering van telecommunicatiediensten en naleving van wereldwijde ICT-normen.
- Cybersecurity Initiatieven: Suriname bevindt zich in de beginfase van de ontwikkeling van een nationaal cybersecuritybeleid om kritieke infrastructuur en de gegevens van burgers te beschermen tegen toenemende cyberdreigingen.

Telecommunicatie Autoriteit van Suriname (TAS), heeft de tweede editie van de ICT-enquête uitgevoerd in 2023. De eerste editie, voltooid in 2018, besloeg slechts zeven van de tien districten van Suriname: Paramaribo, Saramacca, Marowijne, Wanica, Nickerie, Coronie en Commewijne. In 2023 werden negen districten opgenomen, waarbij Sipaliwini het enige district was dat niet werd onderzocht. Het primaire doel van de TAS-enquête is het bevorderen en faciliteren van de ontwikkeling van de ICT-sector in Suriname. De TAS opereert volgens de richtlijnen van de Internationale Telecommunicatie Unie (ITU), een gespecialiseerde organisatie van de Verenigde Naties (VN), met als doel wereldwijde digitale connectiviteit te bevorderen.

Resultaten van het onderzoek

1. ICT Hardware in Huishoudens: De gegevens verzameld in 2023 onthulden aanzienlijke veranderingen in het bezit van ICT-hardware binnen huishoudens in de negen onderzochte districten. Enkele belangrijke bevindingen zijn:
 - Smartphones: Het meest voorkomende apparaat in alle districten, het gebruik van smartphones is met 8procent gestegen sinds 2018. Dit sluit aan bij wereldwijde trends, waarbij smartphones traditionele communicatietoestellen zoals feature phones blijven vervangen.
 - Smart TV's: Het bezit van smart TV's is bijna verdubbeld, gestegen van 28,9 procent in 2018 naar 51,7 procent in totaal. Marowijne zag in het bijzonder de hoogste eigendomsratio met 65,1 procent, wat een toenemende voorkeur voor internet-verbonden thuisvermaak systemen weerspiegelt.
 - Internetmodems: Het aantal huishoudens met vaste internetmodems is met 20 procent toegenomen, met een algehele eigendomsratio van 32,8 procent. De grootste groei werd waargenomen in Paramaribo, Wanica en Commewijne, waar meer dan 35 procent van de huishoudens nu modems heeft. In tegenstelling tot Nickerie die achterliep met slechts een stijging van 2 procent.
 - Daling van Cellular Phones: Basis mobiele telefoons (niet-smartphones) hebben een aanzienlijke daling in gebruik gezien, van 60,7 procent in 2018 naar 28,9 procent in totaal. Dit weerspiegelt de bredere verschuiving naar smartphones als het primaire communicatieapparaat.
2. Internettoegang in Huishoudens en Internetgerelateerde Activiteiten: De toegang tot internet is aanzienlijk verbeterd, met 85,7 procent van de huishoudens nu met een vorm van internetverbinding, een stijging van 10procent vergeleken met 2018. Toegang tot vaste breedband (ADSL/VDSL) blijft echter geconcentreerd in de meer verstedelijkte districten zoals Paramaribo, Wanica, Commewijne en Saramacca. In tegenstelling, Marowijne en Brokopondo zien een grotere afhankelijkheid van prepaid mobiele internet. Het onderzoek toonde aan dat de meest voorkomende internetactiviteiten zijn:
 - VoIP (Voice over Internet Protocol): 95,1 procent van de internetgebruikers maakt gebruik van internet-gebaseerde spraakoproepen.
 - Tekstberichten: 93,3 procent van de gebruikers verstuurt tekstberichten via internet.
 - Sociale Media: 85,5 procent van de internetgebruikers neemt actief deel aan sociale mediaplatformen.

Opvallend is dat internetbankieren een scherpe stijging heeft doorgemaakt, van 4 procent in 2018 naar 22 procent in 2023, met de hoogste adoptiepercentages in Paramaribo en Coronie. Ondanks deze groei blijft het adoptiepercentage relatief laag vergeleken met andere internetactiviteiten.

3. Over-the-Top (OTT) Diensten: OTT-diensten, zoals platforms zoals WhatsApp, Netflix en YouTube, worden op grote schaal gebruikt, met ongeveer 83 procent van de bevolking die deze diensten gebruikt. Het gebruik is het hoogst in Marowijne (89,2 procent) en het laagst in Saramacca (72,1 procent). De meerderheid van de gebruikers (80 procent) heeft dagelijks toegang tot OTT-diensten vanuit huis, wat de centrale rol van deze diensten in het dagelijks leven illustreert.
 4. ICT Onderwijs, Werkgelegenheid en Vaardigheden: onderzocht werd het niveau van ICT-gerelateerd onderwijs en werkgelegenheid binnen huishoudens.
 - Onderwijs: Ongeveer 6 procent van de huishoudens heeft ten minste één lid dat is ingeschreven in of een ICT-gerelateerde opleiding heeft afgerond. Dit percentage is hoger in Paramaribo en Wanica (9 procent) en het laagst in Coronie (3 procent). De meest voorkomende cursussen waren ICT Management, Basis Computeren en Microsoft Office Vaardigheden.
 - Werkgelegenheid: Slechts 3 procent van de huishoudens meldde dat een lid werkzaam is in een ICT-gerelateerde baan, waarbij Paramaribo de hoogste ratio liet zien (8,3 procent). Helpdesk- en netwerkbeheerrollen waren de meest voorkomende ICT-banen.
 - Vaardigheden: De meest gerapporteerde ICT-vaardigheid is het versturen en ontvangen van berichten (87 procent), terwijl meer gespecialiseerde vaardigheden zoals coderen of programmeren veel minder gebruikelijk zijn (6 procent).
 5. E-Waste Management: Een zorgpunt dat door de enquête werd benadrukt, is hoe huishoudens elektronische afval (e-waste) beheren:
 - 44 procent van de huishoudens e-waste samen met algemeen huishoudelijk afval weggooit.
 - 39,4 procent van de huishoudens e-waste opslaat in plaats van het weg te gooien.
- Dit duidt erop dat e-waste management een kritisch gebied is waar meer publieke bewustwording en gestructureerde verwijderingsprogramma's nodig zijn.

De TAS-enquête van 2023 onthult aanzienlijke vooruitgang in de adoptie van ICT in Suriname, met opmerkelijke verbeteringen in internettoegang, apparaat bezit en online activiteiten. De groei in het bezit van smartphones en smart TV's onderstreept een verschuiving naar meer geavanceerde digitale levensstijlen, met een toenemende vraag naar internetconnectiviteit en digitale diensten.

Sectoruitdagingen

Ondanks de inspanningen om de ICT-sector te ontwikkelen, staat Suriname voor verschillende uitdagingen:

- Internetmodemtoegang: Terwijl stedelijke districten zoals Paramaribo en Wanica hogere modembezet laten zien, vertrouwen landelijke gebieden zoals Marowijne en Brokopondo nog steeds sterk op mobiel internet, wat wijst op een discrepantie in de breedbandinfrastructuur. Het uitbreiden van de toegang tot vaste internetverbindingen naar landelijke en afgelegen gebieden zal cruciaal zijn om de digitale kloof te dichten.
- Adoptie van Internetbankieren: Hoewel internetbankieren aanzienlijke groei heeft doorgemaakt, suggereert het relatief lage adoptiepercentage dat financiële geletterdheid, vertrouwen in digitale bankieren en infrastructuurondersteuning verdere ontwikkeling behoeven. Meer gerichte educatieve campagnes zouden kunnen helpen het vertrouwen in digitale financiële diensten te vergroten.

- **E-Waste Management:** Het ontbreken van een formeel e-waste recycling systeem is zorgwekkend. Met het toenemende gebruik van elektronische apparaten zal de hoeveelheid e-waste toenemen, wat tot milieuproblemen kan leiden als het niet wordt aangepakt. Het opzetten van speciale e-waste recyclingprogramma's en het vergroten van de publieke bewustwording over de milieu-impact van onjuiste verwijdering zijn cruciale stappen.
- **Beperkte Internetpenetratie:** De internetpenetratie bedroeg 65,9procent begin 2023. Hoewel er vooruitgang is geboekt, blijft een aanzienlijk deel van de plattelandsbevolking ongeconnecteerd, wat de effectiviteit van op ICT gebaseerde diensten beperkt.
- **Hoge Kosten van ICT-diensten:** De kosten voor internet- en telecommunicatiediensten blijven relatief hoog, wat het moeilijk maakt voor lagere inkomensgroepen om toegang te krijgen tot digitale diensten. Dit vormt een barrière voor de uitbreiding van het gebruik van ICT.
- **Digitale Geletterdheidskloof:** Suriname mist uitgebreide nationale programma's om digitale geletterdheid op te bouwen, met name in gemarginaliseerde gebieden. Hoewel ICT in het onderwijssysteem is geïntegreerd, is het onvoldoende om de kloof in digitale vaardigheden te dichten.
- **Verouderde Infrastructuur:** De telecommunicatie-infrastructuur, met name in landelijke gebieden, heeft modernisering nodig. Dit beperkt de toegang tot hogesnelheidsinternet en nieuwere technologieën zoals 5G, die noodzakelijk zijn voor toekomstige sectoruitbreidingen.

Groeikansen

Ondanks de uitdagingen biedt de ICT-sector in Suriname verschillende groeikansen:

- **Uitbreiding van e-overheidsdiensten:** Suriname kan de adoptie van e-overheidsdiensten bevorderen, waardoor de levering van overheidsdiensten wordt verbeterd en de transparantie toeneemt. Een digitale overheidsinfrastructuur zal ook helpen om processen te stroomlijnen en corruptie te verminderen.
- **Ontwikkeling van een Digitale Economie:** Met een verhoogde internetpenetratie en investeringen in breedbandinfrastructuur kan Suriname nieuwe kansen creëren voor ondernemerschap, met name in technologische start-ups. Het land zou ook buitenlandse investeringen in de ICT-sector kunnen aantrekken.
- **Adoptie van Industrie 4.0:** De overgang naar Industrie 4.0 (automatisering, IoT en kunstmatige intelligentie) biedt Suriname de mogelijkheid om zijn productie-, landbouw- en mijnbouwsectoren te verbeteren. Dit zal de productiviteit verhogen en zorgen voor efficiënter gebruik van hulpbronnen.
- **Positionering als Regionaal ICT-knooppunt:** Suriname's strategische ligging tussen Latijns-Amerika en het Caribisch gebied stelt het land in staat om te fungeren als een knooppunt voor ICT-diensten in de regio. Dit potentieel kan worden benut met verdere investeringen in infrastructuur en de ontwikkeling van ICT-talent.

Overheidsinitiatieven

De overheid van Suriname heeft verschillende programma's gelanceerd om de uitdagingen van de sector aan te pakken en in te spelen op de groeimogelijkheden:

- **Digitale Inclusie:** De overheid heeft projecten geïnitieerd om plattelandsgemeenschappen betere internetverbindingen te bieden en de digitale kloof tussen stad en platteland te verkleinen. Dit omvat het uitbreiden van breedbandinfrastructuur naar achtergestelde gebieden.
- **Publiek-Private Partnerschappen (PPP):** Partnerschappen tussen de overheid en particuliere organisaties zijn essentieel voor de ontwikkeling van moderne telecommunicatie-infrastructuur. De overheid moedigt actief investeringen in ICT-sectoren aan via deze samenwerkingen.
- **ICT in Onderwijs:** In het besef van het belang van digitale vaardigheden, is Suriname begonnen met het integreren van ICT in het onderwijs op alle niveaus. Deze inspanningen moeten echter worden uitgebreid om de uitdagingen op het gebied van digitale geletterdheid effectief aan te pakken.
- **Cybersecurity Beleidsontwikkeling:** Om de groeiende cyberdreigingen het hoofd te bieden, werkt Suriname samen met internationale organisaties om een robuust kader te ontwikkelen voor de bescherming van kritieke informatie en infrastructuur.

Aanbevelingen

Om de succesvolle groei van de ICT-sector in Suriname te waarborgen, worden de volgende beleidsaanbevelingen voorgesteld:

- **Geïntegreerd ICT-beleidskader:** Suriname heeft een alomvattend ICT-beleid nodig dat digitale infrastructuur bevordert, cybersecurity versterkt en innovatie stimuleert. Een langetermijnstrategie in lijn met internationale normen is cruciaal voor de groei van de sector.
- **Verlaging van Internetkosten:** De overheid zou concurrentie tussen dienstverleners moeten bevorderen om de kosten van internet te verlagen, zodat ICT-diensten toegankelijker worden voor alle sociaaleconomische groepen.

- **Uitbreiding van Programma's voor Digitale Geletterdheid:** Het ontwikkelen van een nationaal programma voor digitale geletterdheid, vooral gericht op landelijke en gemarginaliseerde gemeenschappen, zal ervoor zorgen dat meer mensen kunnen profiteren van digitale diensten.
- **Aantrekken van Buitenlandse Investerings (FDI):** Suriname moet een investeringsvriendelijk klimaat creëren om internationale ICT-bedrijven aan te trekken. Dit kan worden bereikt door het aanbieden van stimuleringsmaatregelen, het verminderen van regelgevingshindernissen en het faciliteren van infrastructuurverbeteringen.
- **Investerings in Cybersecurity:** Meer aandacht voor cybersecurity is essentieel. De overheid moet een nationaal cybersecurity-strategie ontwikkelen om haar digitale economie te beschermen, vooral nu deze meer afhankelijk wordt van online diensten.
- **Ondersteuning voor Lokale Technologische Start-ups:** Het stimuleren van ondernemerschap in technologie door het verstrekken van financiering, incubatiediensten en samenwerkingen met universiteiten zal innovatie bevorderen en een duurzaam lokaal ICT-ecosysteem creëren.

De TAS 2023-enquête schetst een positief beeld van ICT-adoptie in Suriname, met groeiende digitale toegang, toenemend gebruik van internetgebaseerde diensten en een toenemende interesse in ICT-onderwijs. Dispariteiten in toegang tot breedband, de trage adoptie van internetbankieren en het gebrek aan e-waste management blijven echter belangrijke uitdagingen. Het aanpakken van deze problemen zal essentieel zijn om ervoor te zorgen dat alle burgers profiteren van de digitale transformatie. De ICT-sector in Suriname bevindt zich op een cruciaal keerpunt. Met de juiste beleidsmaatregelen kan het land de huidige uitdagingen overwinnen, zijn infrastructuur moderniseren en zijn digitale economie versterken. De strategische initiatieven van Suriname op het gebied van digitale inclusie, het aantrekken van buitenlandse investeringen en ICT-onderwijs moeten worden ondersteund door een uitgebreid beleidskader, lagere servicekosten en versterkte cybersecuritymaatregelen. Deze inspanningen zullen ervoor zorgen dat ICT duurzame ontwikkeling en economische groei kan stimuleren in het hele land.

7. Financiële sector

7.1 Ontwikkeling van het Verzekeringswezen

Dit hoofdstuk presenteert de recente ontwikkelingen in het verzekeringswezen. De financiële gegevens hebben in hoofdzaak betrekking op voorlopige cijfers voor het jaar 2023³⁶.

Recente ontwikkelingen

In het vierde kwartaal van 2023 heeft de CBvS de ontwerpwet Toezicht Verzekeringswezen (WTV) en de daarbij behorende memorie van toelichting aan de minister van Financiën en Planning aangeboden. In het eerste half jaar van 2024 heeft de WTV-werkgroep commentaar ontvangen van de Surinaamse Vereniging van Assurantiemaatschappijen (SURVAM) en het Internationaal Monetair Fonds (IMF), dat zo nodig is verwerkt in de ontwerp-WTV. Vervolgens is de aangepaste versie aan de minister van Financiën en Planning aangeboden ter verdere doorgeleiding. Op 12 augustus 2024 heeft de commissie van rapporteurs van De Nationale Assemblée (DNA) de eerste gespreksronde gehad met de CBvS en de overige actoren op wie voornoemde Wet betrekking heeft.

De CBvS heeft in januari 2023 de rapportagestaten van de verzekeraars herzien, die in februari 2020 waren geïntroduceerd. Op basis van deze aangepaste rapportagestaten hebben de verzekeraars vanaf het eerste kwartaal van 2023, met vergelijkende cijfers over het vierde kwartaal van 2022, gerapporteerd. Dit heeft ertoe geleid dat de CBvS thans over gedetailleerde data van de verzekeraars beschikt. In het verlengde hiervan zijn de tabellen met financiële data vanaf het boekjaar 2023 in dit verslag eveneens aangepast en/of uitgebreid. In het kader van de invoering van IFRS 17 "Insurance Contracts", hebben medewerkers van de CBvS vanaf het tweede halfjaar van 2023 aansluiting gezocht bij de Caribische verzekeringstoezichthouders; die lid zijn van de Caribbean Association of Insurance Regulators (CIRCAIR) en tevens te maken hebben met de implementatie van IFRS 17. De verzekeringstoezichthouders hebben verschillende virtuele sessies gehouden waarin IFRS 17 werd besproken. De sessies handelden over het aanpassen van de rapportagestaten op basis van IFRS 17 en het opstellen van de nodige richtlijnen. In de eerste helft van 2024 heeft de CBvS gesprekken gevoerd met de verzekeraars om de status van de implementatie na te gaan. Uit de gesprekken is gebleken dat een groot deel van de verzekeraars meer tijd nodig heeft om IFRS 17 toe te passen, vanwege gebrek aan kennis en de kosten die gepaard gaan met de implementatie. De CBvS zal in de tweede helft van 2024 verder werken aan de rapportagestaten op basis van IFRS.

De schadeverzekeringsmaatschappijen, verenigd in de Surinaamse Vereniging van Assurantie Maatschappijen (SURVAM), hebben per 1 januari 2024 de premies voor de Wettelijke Aansprakelijkheid Motorvoertuigen (WAM) verhoogd. Door de verhoging is de standaard dekking van SRD 120.000,- opgetrokken naar SRD 175.000,-. Deze verhoging was het gevolg van de inflatie en de stijgende wisselkoersen die hebben geleid tot toenemende kosten voor materialen en onderdelen.

In het kader van het bevorderen van het vertrouwen in de financiële sector, met inachtneming van het belang van de ontwikkeling en instandhouding van een gezond assurantiewezen alsook ter bescherming van de integriteit van het assurantiewezen in Suriname, heeft de CBvS vanuit haar verantwoordelijkheid als toezichthouder de Richtlijn inzake anti-money laundering en bestrijding van terrorisme financiering voor levensverzekeraars in april 2024 uitgevaardigd. In het verlengde hiervan heeft de CBvS op 23 juli 2024 een

³⁶ De data over het boekjaar 2022 zijn eveneens voorlopige cijfers.

AML/CTF-informatie-sessie georganiseerd voor onder andere de directieleden, commissarissen en compliance officers van de onder toezicht staande levensverzekeraars.

Toezicht Verzekeringsmaatschappijen

Onder-toezicht-staande verzekeringsmaatschappijen

Per medio van het jaar 2024 staan de volgende verzekeringsmaatschappijen onder toezicht van de CBvS:

Schadeverzekeringsmaatschappijen:

1. N.V. Surinaamse Assurantie Maatschappij "Self Reliance";
2. FATUM Schadeverzekering N.V.;
3. Assuria Schadeverzekering N.V.;
4. Assuria Medische Verzekering N.V.;
5. N.V. Paramaribo Schade Assurantie Company; en
6. Clico General Insurance Company Suriname N.V.

Levensverzekeringsmaatschappijen:

1. Assuria Levensverzekering N.V.;
2. FATUM Levensverzekering N.V.;
3. Clico Life Insurance Company Suriname N.V.; en
4. Self Reliance Levensverzekeringen N.V.

Uitvaartverzekeringsmaatschappijen:

1. Stichting Uitvaartverzekering "Hamdard"; en
2. Hennep Verzorgende Verzekering N.V.

Vermeldenswaard is dat de houdstermaatschappij Assuria N.V., aandeelhouder van de Assuria verzekeringsmaatschappijen, ook onder toezicht staat van de CBvS.

Financiële gegevens

Tabel 7.1.1 weergeeft de totale activa van de financiële sector in Suriname. Het balanstotaal van de financiële sector bestaande uit bankinstellingen, pensioen- en voorzieningsfondsen, verzekeringsmaatschappijen, kredietcoöperaties en overige financiële instellingen bedroeg in 2023, SRD 131,9 miljard. Het aandeel van de verzekeringssector hierin was 13,3 procent.

Tabel 7.1.1: Balanstotaal van de financiële sector (in miljoenen SRD)

Financiële sector	Balanstotaal in miljoenen SRD		Aandeel per sector in %	
	2022*	2023*	2022*	2023*
Per 31 december				
Banken (primaire banken)	81,476	99,915	78.5%	75.7%
Pensioen- en voorzieningsfondsen	7,974	13,462	7.7%	10.2%
Verzekeringsmaatschappijen	13,406	17,575	12.9%	13.3%
Kredietcoöperaties	85	96	0.1%	0.1%
Overige financiële instellingen (w.o. secundaire banken)	812	858	0.8%	0.7%
Totaal financiële sector	103,753	131,906	100%	100%

Bron: Centrale Bank van Suriname, *Voorlopige cijfers

Het balanstotaal van de verzekeringssector bedroeg ten opzichte van het bruto binnenlands product (BBP)³⁷ in 2023 circa 13,1 procent. Aan het eind van 2023 bedroeg de totale beleggingsportefeuille van de verzekeraars SRD 13,4 miljard.

De verzekeraars hebben in 2023 het meest belegd in effecten (43,8 procent), leningen op schuldbekentenis (22,3 procent) en termijndeposito's (12,0 procent). Tot de effecten behoren buitenlandse aandelen en lokaal uitgegeven aandelen en obligaties van beursgenoteerde bedrijven. De beleggingen in onroerende goederen en hypotheekleningen maken respectievelijk 5,2 procent en 3,0 procent uit van de totale beleggingsportefeuille van de verzekeraars.

Levensverzekeringsmaatschappijen

Het gecombineerd balanstotaal van de levensverzekeraars nam in 2023 met 28,6 procent toe ten opzichte van 2022 (Tabel 7.1.2). Dit was voornamelijk toe te schrijven aan de toename van de beleggingsportefeuille met 27,1 procent. Een groot deel hiervan was weer toe te schrijven aan de beleggingen in vreemde valuta, die als gevolg van de onder druk staande wisselkoersen een hogere tegenwaarde in SRD noteerden. De beleggingsportefeuille van de levensverzekeraars omvatte beleggingen in spaarrekeningen, termijndeposito's, hypotheekleningen, onroerende goederen, leningen op schuldbekentenis, obligaties en andere effecten. De beleggingen in obligaties en andere effecten, hypotheekleningen en leningen op schuldbekentenis namen toe met respectievelijk 29,2 procent, 95,2 procent en 25,0 procent (Tabel 7.1.2). De termijndeposito's stegen in 2023 ten opzichte van 2022 met 10,9 procent. De totale beleggingen hadden in 2023 een aandeel van 90,9 procent in de totale activa, hetgeen indiceert dat het grootste deel van de activa inkomsten genererend is. De belegging in effecten (waaronder obligaties) was in 2023 evenals in 2022 de grootste beleggingspost op de balans van de levensverzekeringssector. Verder namen de liquide middelen in 2023 toe met 45,5 procent ten opzichte van 2022.

Het eigen vermogen³⁸ van de levensverzekeraars bedroeg in 2023 in totaal SRD 1,1 miljard. Dit was een toename van 68,2 procent ten opzichte van 2022, als gevolg van een toename van de reserves. De technische voorzieningen namen met 24,3 procent toe in 2023. Aangezien een groot deel van de technische voorzieningen in vreemde valuta wordt aangehouden, heeft depreciatie van de SRD, evenals in 2022, geresulteerd in een stijging van deze verplichtingen (Tabel 7.1.2).

Het totale bruto premie-inkomen vertoonde in het boekjaar 2023 een marginale toename ten opzichte van 2022. De netto verdiende premie daalde met 39,9 procent ten opzichte van 2022 als gevolg van de toename van de mutatie premiereserve. De totale verplichtingen, bestaande uit uitkeringen die ineens zijn gedaan, annuïteitsuitkeringen, afkopen en overige, stegen met 28,4 procent ten opzichte van 2022. Het verschil tussen de netto verdiende premie en totale kosten en uitkeringen heeft geresulteerd in een negatief technisch resultaat van SRD 373,3 miljoen. De overige opbrengsten, die uit beleggingsinkomsten en overige inkomsten bestaan, namen toe met 35,9 procent door de toename van de beleggingsopbrengsten met 116,4 procent ten opzichte van 2022. Als gevolg van het laatstgenoemde sloten de levensverzekeraars het jaar 2023 af met een nettowinst van SRD 266,6 miljoen, een toename van 22,1 procent ten opzichte van 2022.

³⁷ Het bbp-cijfer voor 2023 is een projectie van het Planbureau Suriname en bedraagt SRD 133.677 miljoen. Bron: Stichting Planbureau Suriname.

³⁸ Het eigen vermogen is de som van het aandelenkapitaal en de reserves (inclusief herwaarderingsreserve).

Schadeverzekeringsmaatschappijen

Het balanstotaal van de schadeverzekeringsmaatschappijen vertoonde in 2023 een groei van 35,6 procent ten opzichte van 2022 (Tabel 7.1.4). Aan de activazijde was de toename onder andere toe te schrijven aan de toename van de beleggingsportefeuille, terwijl aan de passivazijde de toename voornamelijk werd veroorzaakt door de stijgende technische voorzieningen en de overige schulden. In 2023 maakten de termijndeposito's, als grootste beleggingspost, 29,0 procent uit van de beleggingsportefeuille, gevolgd door de beleggingen in onroerende goederen, leningen op schuldbekentenis en effecten met aandelen van respectievelijk 17,7 procent, 14,3 procent en 12,5 procent. De wisselkoersontwikkelingen hebben ook bijgedragen aan de toenames op de balans.

In 2023 steeg het eigen vermogen met 21,3 procent ten opzichte van 2022, voornamelijk vanwege de toename van de reserves. Verder namen de technische voorzieningen en schulden op lange termijn toe met respectievelijk 61,4 procent en 33,7 procent. De toename van de technische voorzieningen was toe te schrijven aan de toename van de premiereserves en de toename van de gereserveerde bedragen voor schaden die zich in het boekjaar hadden voorgedaan, maar nog niet waren afgewikkeld. De stijging van de schulden op lange termijn heeft voornamelijk te maken met de toename van de voorziening belastinglatenties.

Het totale bruto premie-inkomen van de schadeverzekeraars steeg van SRD 2,2 miljard in 2022 naar SRD 2,9 miljard in 2023. Dat was een toename van 31,7 procent, die mede te danken was aan de ontwikkelingen van de wisselkoers, waardoor er, omgerekend in SRD, veel meer premie-inkomen werd geboekt vanwege de vreemde valuta verzekeringen.

De bruto uitkeringen (bruto schade) vertoonden een stijging van 27,7 procent en gingen van SRD 1,3 miljard in 2022 naar SRD 1,6 miljard in 2023. Van de bruto uitkeringen was slechts 18,2 procent voor rekening van de herverzekeraar.

In 2023 noteerden de schadeverzekeraars een negatief technisch resultaat van SRD 370,9 miljoen. Het negatief technisch resultaat was te wijten aan de niet-evenredige stijging van de verdiende premie ten opzichte van de uitkeringen voor rekening van de schadeverzekeraars en de bedrijfs- en overige kosten. Ondanks het negatief technisch resultaat, werd het boekjaar 2023 afgesloten met een nettowinst van SRD 285,1 miljoen (Tabel 7.1.5). De nettowinst is te danken aan de beleggingsinkomsten van SRD 437,5 miljoen en de overige inkomsten van SRD 312,9 miljoen.

Wettelijke Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen (WAM)

In 2023 bedroegen de totale premies SRD 458,8 miljoen, representatief voor 274.996 WAM-verzekeringen. Uitgaande van dit aantal waren er in 2023, 9,9 procent meer rij- en voertuigen verzekerd dan in 2022. In 2023 vertoonden de premies ten opzichte van 2022 een toename van 65,7 procent, die onder andere werd toegeschreven aan de verhoging van de WAM-premietarieven in januari 2023 en de toename van het aantal verzekerde rij- en voertuigen. Van het totaal aantal WAM-verzekeringen in 2023 was 66,0 procent afkomstig uit de categorie verzekeringen van personenauto's, equivalent aan 181.582 voertuigen. Deze categorie bracht evenals in de voorgaande jaren de meeste WAM-premies op.

De uitkeringen, voornamelijk ter dekking van de materiele schade, bedroegen in 2023 SRD 213,6 miljoen, hetgeen ten opzichte van 2022 een stijging was van 68,8 procent. In 2023 werden in totaal 6.291

schadegevallen geregistreerd, terwijl het aantal geregistreerde schadegevallen het jaar daarvoor 16.217 bedroeg. Dit is een afname van 61,2 procent. Van het aantal geregistreerde schadegevallen in 2023, waren 4.050 schadegevallen (64,4 procent) reeds afgehandeld (Tabel 7.1.6). In 2023 bedroeg het verlies uit de categorie WAM SRD 60,0 miljoen, hetgeen een verbetering is ten opzichte van 2022. Reeds langer dan twintig jaren rapporteren verzekeraars een negatief resultaat voor de categorie WAM.

Tabel 7.1.2: Samengevoegde Balansen der Levensverzekeringsmaatschappijen (in miljoenen SRD)

	2019	2020	2021	2022*	2023*
ACTIVA					
Kas en Bank [liquide middelen]	144.3	145.8	119.5	251.9	366.5
Vaste eigendommen	0.6	5.4	8.2	12.7	18.3
Beleggingen:					
a) overheid:					
- effecten	-	-	-	-	-
b) particulieren:					
- termijndeposito's	383.7	658.9	615.9	667.8	740.4
- effecten	227.6	903.2	2,849.1	4,572.3	5,907.6
- hypotheek	112.5	111.5	133.1	172.8	337.2
- leningen op schuldbekentenissen	496.9	915.7	1,473.6	2,188.3	2,736.1
- overige	116.8	106.1	221.9	282.7	297.7
Overige activa	182.1	287.8	197.6	426.9	621.2
Totale Activa	1,664.6	3,134.4	5,618.9	8,575.4	11,025.0
PASSIVA					
Aandelenkapitaal	1.4	1.4	16.6	1.4	1.4
Reserves	180.2	390.7	633.3	664.1	1,118.1
Technische voorzieningen	1,322.0	2,499.5	4,650.4	7,550.9	9,387.7
Overige schulden	161.0	242.8	318.6	358.9	517.8
Totale Verplichtingen	1,664.6	3,134.4	5,618.9	8,575.4	11,025.0

Bron: Centrale Bank van Suriname

*Voorlopige cijfers

Tabel 7.1.3: Samengevoegde Verlies- en Winstrekeningen der Levensverzekeringsmaatschappijen (in miljoenen SRD)

Onschrijving	2019	2020	2021	2022*	2023*
Bruto Premie-inkomen	193.5	216.2	1,531.9	586.3	586.6
Aangenomen Herverzekeringspremies	4.1	0.9	5.2	-	0.9
Afgedragen Herverzekeringspremies	4.0	5.0	7.7	5.5	6.0
Netto Premie-inkomen (Premie Eigen Rekening)	193.6	212.1	1,529.4	580.9	581.5
Mutatie Premiereserve	122.6	170.0	1,403.8	334.0	433.2
Netto Verdiende Premie	71.0	42.1	125.7	246.9	148.3
Uitkeringen Ineens	-	-	-	-	21.1
Annuleitsuitkeringen	-	-	-	-	288.0
Afkopen	-	-	-	-	78.8
Overige verplichtingen	-	-	-	-	28.2
Totale Verplichtingen	70.1	82.5	215.9	324.0	416.0
Acquisitiekosten	8.7	10.4	11.2	15.8	20.2
Bedrijfskosten	47.9	54.2	112.9	135.1	82.7
Overige kosten	28.6	37.7	69.8	24.1	2.7
Verzekeringstechnisch Resultaat	-84.3	-142.6	-284.1	-252.1	-373.3
Beleggingsinkomsten	96.7	148.7	308.3	209.3	453.0
Overige inkomsten	-3.7	201.5	148.0	271.5	200.5
Netto Resultaat vóór Belastingen	8.7	207.6	172.2	228.7	280.3
Belastingen	4.6	11.0	36.7	10.3	13.7
Netto Resultaat ná Belasting	4.1	196.6	135.5	218.4	266.6

Bron: Centrale Bank van Suriname, *Voorlopige cijfers

Tabel 7.1.4: Samengevoegde Balansen der Schadeverzekeringsmaatschappijen (in miljoenen SRD)

	2019	2020	2021	2022*	2023*
ACTIVA					
Kas en Bank [liquide middelen]	259.0	337.1	517.4	458.0	669.8
Vaste eigendommen	108.3	195.2	171.6	623.1	379.0
Beleggingen:					
a) overheid					
- effecten	-	-	-	-	268.4
b) particulieren:					
- termijndeposito's	304.7	441.2	591.7	687.9	991.1
- effecten	196.5	276.7	315.5	315.3	425.3
- hypotheke	85.9	120.6	141.1	116.4	96.5
- leningen op schuldbekentissen	116.7	139.1	196.1	302.0	488.1
- onroerende goederen	112.2	227.3	193.3	589.4	603.4
- overige	100.5	192.9	342.8	355.0	542.4
Overige activa	483.5	548.7	1,199.8	1,383.9	2,086.4
Totaal	1,767.3	2,478.9	3,669.3	4,831.1	6,550.3
PASSIVA					
Aandelenkapitaal	0.4	0.4	0.6	2.1	2.1
Reserves	537.7	987.0	1,159.8	2,040.7	2,476.7
Technische voorzieningen	544.1	635.1	1,446.5	1,240.6	2,001.9
Overige schulden	685.2	856.4	1,062.3	1,547.8	2,069.7
Totaal	1,767.3	2,478.9	3,669.3	4,831.1	6,550.3

Bron: Centrale Bank van Suriname

*Voorlopige cijfers

Tabel 7.1.5: Samengevoegde Verlies- en Winstrekeningen der Schadeverzekeringsmaatschappijen (in miljoenen SRD)

Omschrijving	2019	2020	2021	2022*	2023*
Brutopremie	892.3	937.5	1,606.7	2,171.7	2,860.6
Aangenomen Herverzekeringspremies	-	-	-	-	-
Afgedragen Herverzekeringspremies	242.2	243.4	376.1	599.6	627.6
Netto Premie Inkomen (Premie eigen rekening)	650.1	694.1	1,230.5	1,572.1	2,233.0
Mutatie Niet-verdiende Premie en Lopende Risico's	10.9	35.0	192.5	64.5	460.5
Netto Verdiende Premie	639.2	659.2	1,038.1	1,507.6	1,772.6
Bruto Schade	502.6	500.6	855.9	1,263.3	1,612.8
Schade tlv herverzekeraar	115.3	101.5	187.9	206.8	293.9
Netto Schade uitkeringen (Schade Eigen Rekening)	387.3	399.1	668.0	1,056.5	1,318.9
Provisie en acquisitiekosten	19.3	49.1	111.1	128.7	91.2
Bedrijfskosten	198.0	344.8	602.3	522.9	733.3
Verzekeringstechnisch Resultaat	34.7	-133.9	-343.3	-200.4	-370.9
Beleggingsinkomsten	30.6	41.4	13.8	202.1	437.5
Koersverschillen	1.3	351.6	312.5	364.7	0.0
Saldo andere baten en lasten	-7.1	220.7	-239.3	207.8	312.9
Netto Resultaat vóór Belasting	59.5	479.8	-256.3	574.1	379.5
Belasting	13.0	122.5	-57.8	200.8	94.4
Netto Resultaat ná Belasting	46.5	357.3	-198.6	373.3	285.1

Bron: Centrale Bank van Suriname

*Voorlopige cijfers

Tabel 7.1.6: Samengevoegde WAM-staten (Bedragen in miljoenen SRD m.u.v. regel 10 t/m 12)

	Omschrijving	2019	2020	2021	2022*	2023*
1	Premies	118.4	125.9	193.9	276.9	458.8
2	Polis- en overige kosten	4.0	3.6	3.8	6.1	5.6
3	Uitkeringen	70.2	77.7	110.6	186.8	213.6
4	Mutatie Premiereserve	13.1	13.7	50.5	27.9	58.5
5	Mutatie Schadereserve	9.1	19.7	21.8	44.9	58.7
6	Mutatie Provisiereserve	5.1	6.9	10.0	12.8	18.5
7	Provisie	7.8	9.9	13.0	19.1	30.8
8	Bedrijfskosten	59.7	105.2	69.2	104.2	181.2
9	Saldo (1+2-3-4-5+6-7-8)	-32.5	-89.8	-57.5	-87.0	-60.0
10	Aantal Rij- en Voertuigen	239,357	227,607	245,592	250,145	274,996
11	Aantal afgehandelde schaden	13,285	10,203	6,551	8,416	4,050
12	Aantal nog af te handelen schaden	6,831	6,221	4,409	7,801	2,241

Bron: Centrale Bank van Suriname

*Voorlopige cijfers

Deel C: Strategische actiepunten

8. Vergelijking van de geboekte progressie in de uitvoering van de geplande projecten per november 2023 en mei 2024

8.1. Algemeen

In deze paragraaf worden projecten in beschouwing genomen die gepland zijn voor de periode januari 2021 tot en met mei 2024. Deze projecten zijn afkomstig uit het Herstelplan (HP), Country Implementation Plan (CIP) en het Meerjaren Ontwikkelingsplan (MOP) 2022-2026. Voor de invoer van de projectgegevens in de NDOP zijn de Ministeriële Planunits (MPU's) verantwoordelijk. Hiertoe zijn de medewerkers van deze units getraind.

Uitgangspunten van deze paragraaf zijn:

1. Voor de overzichten die in dit kader zijn geproduceerd, is er enkel en alleen gebruik gemaakt van informatie die in de NDOP is ingevoerd. Projecten die niet zijn opgenomen in de NDOP, zijn niet meegenomen in de analyse.
2. Projecten waarvan er geen HP, CIP en of MOP optie is aangevinkt, zijn niet meegenomen in de analyse.
3. Voor de analyse van de geboekte progressie in de uitvoering van de geplande projecten, is er gebruik gemaakt van ingevoerde informatie vanaf januari 2021 tot en met mei 2024.
4. In deze paragraaf wordt een vergelijking gemaakt van de geboekte progressie in de uitvoering van de geplande projecten per november 2023 en mei 2024.

Middels deze paragraaf wordt getracht een overzichtelijke analyse te presenteren met betrekking tot de status en de financiële informatie van elk ontwikkelingsproject. Echter wordt er vanwege gebrekkige aanlevering van informatie aan de MPU's onvoldoende in de NDOP ingevoerd, waardoor de indruk wordt gewekt dat bepaalde ministeries slechter presteren dan in realiteit het geval kan zijn. Verder bemoeilijkt de gebrekkige invoer de monitoring van de progressie van de geplande ontwikkelingsprojecten. Dit wordt onder meer veroorzaakt door onderstaande redenen:

Formele status:

- De Ministeriële Planunit is niet op elk ministerie formeel ingesteld. In gevallen waar er wel een MPU is, zijn niet alle functies ingevuld. Weer andere gevallen waar de functies wel ingevuld zijn, voert het MPU-personeel geen werkzaamheden regarderende de MPU uit.
- Medewerkers die reeds een andere dagtaak hebben, worden ook aangewezen om invulling te geven aan de werkzaamheden van de planunit. Hetgeen kan leiden tot overbelasting van deze medewerkers.

Faciliteiten:

- Niet altijd zijn de faciliteiten waarover de MPU beschikt, optimaal: instabiele/ geen internetverbinding, ontbreken van pc/laptop.

Deskundigheid:

- Vanwege vele wisselingen in de samenstelling van de MPU's worden de planningswerkzaamheden niet (meer) uitgevoerd door getrainde functionarissen. Er is dan tijd nodig om de nieuwe ongetrainde functionarissen in te werken en het contact met de afdelingen die de informatie moeten verstrekken opnieuw op te bouwen.
- De ingevoerde projectinformatie voldoet niet of onvoldoende aan RBM-criteria: onjuiste formulering van outputs en indicatoren om de voortgang te monitoren en te meten.

8.1.2 Focus van het beleid

Het ontwikkelingsbeleid van de afgelopen periode was gericht op het leveren van een bijdrage aan het behalen van de gestelde doelen op zowel nationaal (MOP) als internationaal niveau (SDG). Anders gezegd: de SDG-doelen waaraan de projecten een bijdrage leveren, de nationale ontwikkelingsdoelen die worden nagestreefd en de daaraan verbonden beleidsgebieden. De ministeries moeten bij het invoeren van de projecten een verband leggen tussen de projecten en de verschillende doelen.

Uit tabel 8.1.2.1 is af te leiden dat voor de meeste projecten de koppeling met de SDG's is gemaakt. De SDG waarop de meeste focus is gelegd in de uitgevoerde projecten, is voor zowel november 2023 als mei 2024 SDG 8 (Promote sustained, inclusive and sustainable economic growth, full and productive employment and decent work for all) met 106 projecten in november 2023 en 120 projecten in mei 2024. Dit komt overeen met de maatregelen die gericht zijn op herstel van de financieel-economische situatie. Als tweede focus van de projecten geldt SDG 4 (Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all) met 55 projecten in november 2023 en in mei 2024 waren dat 56 projecten. Als derde focus geldt SDG 16 (Promote peaceful and inclusive societies for sustainable development, provide access to justice for all and build effective, accountable and inclusive institutions at all levels) met 42 projecten in november 2023 en in mei 2024 waren dat 44 projecten.

Uit de tabel blijkt ook dat er in november 2023 voor 53 projecten geen koppeling is gemaakt met de SDG's. In mei 2024 waren dat er 55.

In tabel 8.1.2.2 is een overzicht van de Nationale Ontwikkelingsdoelen waaraan de uitgevoerde projecten een bijdrage leveren. Zowel in november 2023 als in mei 2024 werken de meeste in de NDOP opgenomen projecten mee aan Doel 56 (Er is een "lean" overheid die middels innovaties diensten op een snelle, transparante en kwalitatief hoogwaardige manier levert). In november 2023 zijn dat 75 projecten en in mei 2024 zijn dat er 80 projecten. Daarnaast volgt als tweede focus Doel 65 (De autoriteiten zijn voldoende uitgerust om de interne en externe veiligheid effectief en efficiënt te garanderen) met in november 2023 57 projecten en in mei 2024 59 projecten. De derde focus is november 2023 Doel 62 (Zorgen voor inclusief en rechtvaardig kwaliteitsonderwijs en mogelijkheden voor levenslang leren voor iedereen bevorderen) met 44 projecten. In mei 2024 ligt de derde focus op Doel 74 (Opzetten van een veerkrachtige infrastructuur, promoten van inclusieve en duurzame industrialisatie en stimuleren van innovatie) met 51 projecten.

Voor het grootste deel is bij de projecten wel de koppeling met de Nationale Ontwikkelingsdoelen gemaakt; slechts bij 3 projecten in beide periodes is de koppeling niet gemaakt.

Uit tabel 8.1.2.3 is af te leiden dat de meeste uitgevoerde projecten vallen binnen de volgende beleidsgebieden:

- Governance met 15.6 procent (75 projecten) in november 2023 en 15.5 procent (80 projecten) in mei 2024
- Veiligheid met 11.9 procent (57 projecten) in november 2023 en 11.5 procent (59 projecten) in mei 2024
- Milieubeleid met 10.4 procent (50 projecten) in november 2023 en 11.1 procent (57 projecten) in mei 2024

Tabel 8.1.2.1: Totaal aantal Ontwikkelingsprojecten per ministerie per SDG (november 2023 – mei 2024)

SDG	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		15		16		17		Niet ingev		Totaal	
Rapportage Perioden Ministeries	No	Me	No	Me	No	Me	No	Me	No	Me	No	Me	No	Me	No	Me	No	Me	No	Me	No	Me	No	Me	No	Me	No	Me	No	Me	No	Me	No	Me	No	Me
	v2	i	v2	i	v2	i	v2	i	v2	i	v2	i	v2	i	v2	i	v2	i	v2	i	v2	i	v2	i	v2	i	v2	i	v2	i	v2	i	v2	i	v2	i
	3	24	3	24	3	24	3	24	3	24	3	24	3	24	3	24	3	24	3	24	3	24	3	24	3	24	3	24	3	24	3	24	3	24	3	24
AWJ	1	1	1	1	1	1			2	2						50	59		20	24	1	1							3	5					79	94
BIBIS									1	1						2	2		1	1								1	1	3	3	1	1	9	9	
BIZa	6	6					5	5								6	6	1	4	4	1	1						1	1	9	9	1	1	34	34	
DEF							1	1									1	1			2	2						2	2			6	6	12	12	
EZOTI	1	1	1	1												10	14	6	7									1	1			3	2	22	26	
FinPlan	12	12			1	1								1	1	27	27	1	1		1	1	1	1	1	1	3	3	5	4	24	24	77	76		
GBB	1	1	1	1							1	1									2	2			4	4						6	7	15	16	
JUSPOL																												23	23					23	23	
LVV			12	12												1	1	6	6													1	1	20	20	
MINOWC							43	43								1	1				4	4												48	48	
NH											9	9	8	8	1	1	1	1										1	1					20	20	
OW							2	2			2	2			1	1	2	2			10	10						7	7					24	24	
ROM															1	1	1	1			10	10	1	4	6	6	4	4			1	2	24	28		
ROS	6	8	1	1	10	12		1			2	2				2	3	3	3		8	10										5	5	37	45	
SoZaVo	7	7			4	4	4	4									1	1			2	2												18	18	
TCT	1	1														4	4														5	6	10	11		
VG						8	11																											8	11	
Totaal	35	37	16	16	24	29	55	56	3	3	14	14	9	9		10	12		25	29	41	43	2	5	11	11	4	4	42	44	17	16	53	55	48	51
																																			0	5

Tabel 8.1.2.2: Totaal aantal Ontwikkelingsprojecten per ministerie per Nationaal Ontwikkelingsdoel (november 2023 – mei 2024)

Ontwik kelings doel	AWJ		BIBIS		BIZA		DEF		EZOTI		FinPlan		GBB		JUSPOL		LVV		MINOWC		NH		OW		ROM		ROS		SoZaVo		TCT		VG		Totaal	
	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24		
16																	1	1																1	1	
31																	11	11																11	11	
33																	1	1																1	1	
47																																			1	1
53	1	1																																	2	2
54																																			15	16
56	15	19	2	2	19	19	2	2			17	18	5	5	4	4			2	2			3	3	1	1	3	3	2	2				75	80	
57																																			6	6
58							1	1			2	2	2	3					1	1			6	6	4	4	5	5	2	2				23	24	
59					3	3					1	1	7	7					4	4			5	5	15	19	2							35	41	
60											13	12																						13	12	
61	2	2	3	3							2	2	18	1	1												1				1	1		27	28	
62	1				5	5	1	1											35	35			2	2									44	44		
63	1	1									1	1							1	1							9	11	2	2		8	11	22	27	
64	19	24																	1	1									8	8				31	35	
65	16	17	1	1	1	1	8	8	3	4	3	3			19	19							2	2					4	4				57	59	
66			1	1							6	6	16	15																				23	22	
67																						7	7				2	2						9	9	
68																			1	1						1	1		3	3				5	5	
69																						8												9	9	
70					1	1																	3	3			5	6						9	10	
71			1	1																		2												3	3	
72											1	1	1				4	4								1	1							7	7	
74	24	30	1	1	3	3					4	7	3	3			1	1				1				2	3			1	2		40	51		
75					1	1					1	1							1	1			1							3	3		7	7		
77																								1	1									1	1	
Geen						1	1										2	2																3	3	
Totaal	79	94	9	9	34	34	12	12	22	26	77	76	15	16	23	23	20	20	48	48	20	20	24	24	24	28	37	45	18	18	10	11	8	11	480	515

Tabel 8.1.2.3: Percentage (%) van het totaal aantal Ontwikkelingsprojecten per ministerie per Beleidsgebied (november 2023 – mei 2024)

Beleidsgebieden	AWJ		BIBIS		Biza		DEF		EZOTI		FinPlan		GBB		JUSPOL		LVV		MINOWC		NH		OW		ROM		ROS		SoZaVo		TCT		VG		Totaal		
	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24			
Agro Commodities					0.2	0.2	0.2	0.2									0.8	0.8									0.2	0.2							1.5	1.4	
Bevolkingsb eleid																																			1.3	1.2	
Creative Industries	5.0	5.8	0.2	0.2	0.6	0.6			0.8	1.4	0.6	0.6					0.2	0.2			0.2	0.2					0.6	0.6							8.3	9.9	
Energie											0.2	0.2									1.7	1.6													1.9	1.7	
Finance			0.2	0.2					1.3	1.2	3.3	2.9																							4.8	4.3	
Gezondheid szorg	0.2	0.2									0.2	0.2					0.2	0.2															1.7	2.1	4.6	5.2	
Governance	3.1	3.7	0.4	0.4	4.0	3.7	0.4	0.4			3.5	3.5	1.0	1.0	0.8	0.8			0.4	0.4			0.6	0.6	0.2	0.2	0.6	0.6	0.4	0.4					15.6	15.5	
ICT-Infra																			0.2	0.2							0.6	0.6							1.0	1.0	
Inclusiviteit	0.2	0.2																									0.2	0.2							0.4	0.4	
Infra					0.2	0.2																	0.6	0.6											1.9	1.9	
Investerings beleid	0.4	0.4	0.6	0.6					0.4	0.4	3.8	3.5	0.2	0.2													0.2	0.2		0.2					5.6	5.4	
Manufacturin g																																				0.2	0.2
Milieubeleid					0.6	0.6			0.4	0.6	0.4	0.4	1.5	1.4					1.3	1.2	0.4	0.4	1.5	1.4	3.1	3.7	0.8	1.2		0.4					10.4	11.1	
Mining Commodities			0.2	0.2																	0.4	0.4														0.6	0.6
Monetair Beleid											2.7	2.3																								2.7	2.3
Onderwijs	0.2				1.0	1.0	0.2	0.2											7.3	6.8			0.4	0.4					0.2						9.2	8.5	
Ruimtelijke Ordening							0.2	0.2			0.4	0.4	0.4	0.6				0.2	0.2			1.3	1.2	0.8	0.8	1.0	1.0	0.4	0.4							4.8	4.7
Services					0.2	0.2			0.2	0.2									0.2	0.2			0.2	0.2					0.6	0.6					1.5	1.4	
Sociale Bescherming	4.0	4.7							0.6	0.4									0.2	0.2															6.5	6.8	

8.1.3. Stand van zaken per mei 2024

Hier wordt een uiteenzetting gegeven van de status van de geplande projecten van alle ministeries, zoals aangegeven in de NDOP.

Uit tabel 8.1.3.1, 8.1.3.2 en 8.1.3.3 is af te leiden dat:

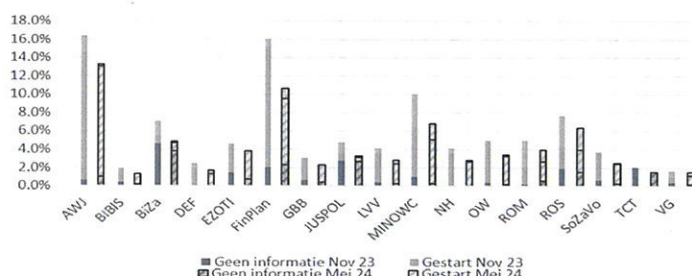
- per november 2023 en per mei 2024 respectievelijk 480 projecten en 515 projecten in beschouwing zijn genomen.
- in november 2023 er 46 projecten (9.5 procent) succesvol zijn afgerond en in mei 2024 zijn dat er 123 projecten (23.9 procent);
- er van 94 projecten (19.6 procent) in november 2023 en 112 projecten (21.7 procent) in mei 2024 geen informatie met betrekking tot de stand van zaken beschikbaar is in de NDOP;
- in november 2023 er 297 projecten (61.9 procent) en in mei 2024 341 projecten (66.2 procent) van de geplande projecten zijn gestart. Echter ondervinden 41 projecten (8.5 procent) in november 2023 en 24 projecten (4.7 procent) in mei 2024 van de gestarte projecten stagnatie;
- in de categorie van niet gestarte projecten waren er 89 (18.5 procent) in november 2023 en 62 (11.9 procent) in mei 2024.

Tabel 8.1.3.1: Stand van zaken Ontwikkelingsprojecten per ministerie in aantallen (november 2023 – mei 2024)

Ministeries	Geen informatie, MPU heeft geen info		Geen informatie, niet nader aangegeven		Geen stand van zaken ingevoerd		Geen bijzonderheden bekend		Gestart, in uitvoering gaande		Gestart, Stagneert en vroegtijdig gestopt		Gestart, Stagneert maar nog gaande		Gestart, Succesvol afgerond		Niet gestart, Anders		Niet gestart, Geen financiering		Niet gestart, Stagnatie (plan)voorbereiding		Niet gestart, Tekort aan deskundigen		Totaal	
	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24	Nov	Mei
AWJ	3	7							49	51			15		3	34	6	2							79	94
BIBIS			1		1			1	4	3			1		2	4									9	9
BIZA			8		14	14				1			3						8	1					34	34
DEF									4	4			4		1	1	1	1			2	2			12	12
EZOTI					7	5			13	15					2	7									22	26
FinPlan					10	16			31	18			2		30	31	1		1	2	2	6			77	76
GBB			3	3					8	9			3			3	1								15	16
JUSPOL	10	16			3	3		1	2	1			1				6	1							23	23
LVV					2	2			8	10	1		3		3	2	2	2			1	1			20	20
MINOW C			5	2			2		19	10			3		2	16	13	8			2		2	4	48	48
NH									13	12			3		1	5			2		1	1			20	20
OW			2	1					13	14	4		3		1	3			1	1					24	24
ROM			1	1		3			9	5					1	6	6	5	2	2	6	2			24	28
ROS			7	7	2	4			11	7						5	4	11	8	4	5	2			37	45
SoZaVo			3	2			1		14	12						3		1							18	18
TCT					10	11																			10	11
VG					2	1	1	1	1	3					1	1	3	1							8	11
Totaal	13	23	30	16	51	60	6	3	199	175	5	16	41	24	46	123	43	32	25	12	19	14	2	4	480	515

Tabel 8.1.3.3: Gecompileerde Stand van zaken Ontwikkelingsprojecten per ministerie in procenten (%) van het totaal (november 2023 – mei 2024)

	Aantallen		Percentages	
	Nov 23	Mei 24	Nov 23	Mei 24
Geen Informatie	94	112	19.6 %	21.7 %
Gestart (gestagneerd)	297 (41)	341 (24)	61.9 % (8.5%)	66.2 % (4.7%)
Niet Gestart	89	62	18.5 %	11.9 %

Figuur 8.1.3.1: Staafdiagram Stand van zaken Ontwikkelingsprojecten per ministerie in procenten (%) van het totaal (november 2023 – mei 2024)

8.1.4 Percentage afgerond per mei 2024

In deze paragraaf wordt een analyse gemaakt van het gemiddeld percentage afgerond van de ingevoerde projecten. Deze informatie is verkregen na afstemming van de MPU met de projectverantwoordelijken.

Uit tabel 8.1.4.1 en figuur 8.1.4.1 valt het volgende af te leiden:

Bij de vergelijking van november 2023 ten opzichte van mei 2024 is het totaal gemiddeld percentage afgerond gegaan van 32.4 procent naar 30.3 procent.

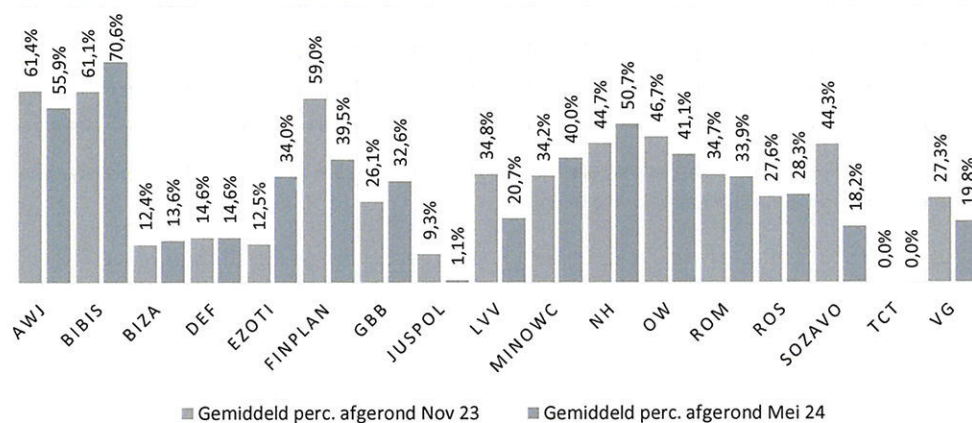
Bij enkele ministeries is er in mei 2024 ten opzichte van november 2023 een lager percentage afgerond. De oorzaak hiervan kan zijn dat de nieuw ingevoerde projecten een lage realisatie graad hebben, waardoor het gemiddelde percentage afgerond is gedaald.

Andere ministeries vertonen in mei 2024 ten opzichte van november 2023 een hoger percentage afgerond. Dit komt doordat de realisatiegraad van de projecten is bijgewerkt in de NDOP.

Tabel 8.1.4.1: Gemiddeld percentage (%) afgerond Ontwikkelingsprojecten per ministerie (november 2023 – mei 2024)

Ministeries	Aant. Proj nov 23	Aant. Proj Mei 24	Gemiddeld % afgerond Nov 23	Gemiddeld % afgerond Mei 24
AWJ	79	94	61.4 %	55.9 %
BIBIS	9	9	61.1 %	70.6 %
BiZa	34	34	12.4 %	13.6 %
DEF	12	12	14.6 %	14.6 %
EZOTI	22	26	12.5 %	34.0 %
FinPlan	77	76	59.0 %	39.5 %
GBB	15	16	26.1 %	32.6 %
JUSPOL	23	23	9.3 %	1.1 %
LVV	20	20	34.8 %	20.7 %
MINOWC	48	48	34.2 %	40.0 %
NH	20	20	44.7 %	50.7 %
OW	24	24	46.7 %	41.1 %
ROM	24	28	34.7 %	33.9 %
ROS	37	45	27.6 %	28.3 %
SoZaVo	18	18	44.3 %	18.2 %
TCT	10	11	0.0 %	0.0 %
VG	8	11	27.3 %	19.8 %
Totaal	480	515	32.4 %	30.3 %

Noot: Opmerkelijk is dat ministeries waar de formele erkenning van de MPU's wegblijft een realisatiegraad onder de 10% hebben.

Figuur 8.1.4.1: Gemiddeld percentage (%) afgerond van Ontwikkelingsprojecten per ministerie (november 2023 – mei 2024)

8.1.5 Financiële realisaties per mei 2024

In deze paragraaf komt aan de orde in welke mate de begrootte middelen besteed zijn, waarvan het resultaat wordt gepresenteerd in tabel 8.1.5.1.

Voor enkele ministeries zijn de ramingen en realisaties niet ingevoerd vanwege diverse redenen. Eén van de mogelijke redenen is dat projecten onderdeel zijn van bestaande beleidsprogramma's en de financiële informatie niet altijd beschikbaar is. Verder zijn er voor bepaalde projecten zoals het formuleren van wet- en regelgeving, geen extra financiële middelen nodig. Er zijn hiertoe reeds voorzieningen getroffen binnen de reguliere operationele uitgaven van de Ministeries.

Tabel 8.1.5.1: Gecumuleerde financiële projectrealisatie per ministerie (november 2023 – mei 2024)

Bedragen Gewaardeerd In SRD						
Ministeries	Totaal Begroot Nov 23	Totaal Begroot Mei 24	Totaal Besteed Nov 23	Totaal Besteed Mei 24	Saldo Nov 23	Saldo Mei 24
AWJ	63600.00	71,150.00	5080695	53481.00	12793.05	17669.00
BIBIS	13754429.36	16048059.34	-	-	13754429.36	16048059.34
BiZa	26094.12	26,094.11	-	-	26,094.12	26094.11
DEF	-	-	-	-	-	-
EZOTI	5948867.44	6857075.50	2012005.66	2246129.61	3936861.78	4610945.89
FinPlan	15774318.55	15774318.55	4905900.05	4905900.05	10868418.50	10868418.50
GBB	14,16168.70	19277609.24	3630140.78	4697829.25	11286027.92	14579780.00
JUSPOL	1764661.76	1764661.77	45058.14	45,058.14	1719603.62	1719603.63
LVV	50700274.26	50700274.26	13281188.84	13281188.84	37419085.42	37419085.42
MINOWC	61003886.60	71806095.40	109381066.46	137680997.26	*(48,77179.86)	*(65874,901.86)
NH	139931365.63	159420951.06	-	-	139931365.63	159420,951.06
OW	3601494.95	3601494.95	3752392.82	3752392.83	*(150,897.87)	*(150,897.88)
ROM	2327974.64	5198.76	57,585.99	63420.94	2270388.65	2281777.82
ROS	970,880.74	1384330.13	500.00	500.00	970380.74	1383830.13
SoZaVo	148933641.07	272148805.66	4,260.00	6840.00	148929381.07	272141965.66
TCT	-	-	-	-	-	-
VG	227,200.00	397700.00	167,700.00	279500.00	59500.00	118200.00
Totaal	459944857.82	621623818.72	137288605.69	167013237.90	322656252.13	454610580.82

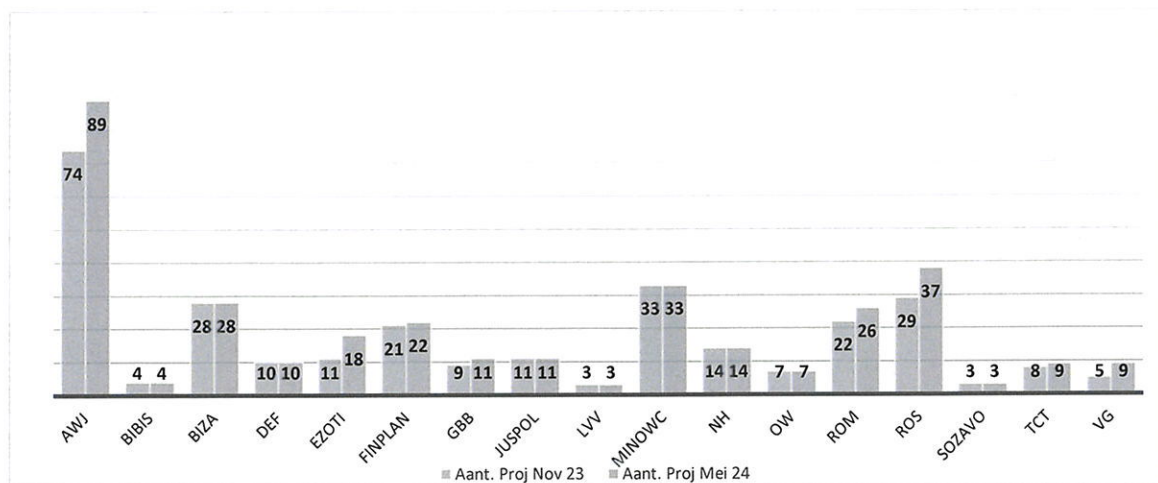
*Noot: De negatieve saldi van de ministeries MINOWC en OW betreft de projecten waarvoor er geen raming in de NDOP (tabel projectfinanciering) is ingevoerd, maar waar er wel een financiële projectrealisatie is opgenomen.

8.1.6 Beschouwing van de MOP strategische actiepunten in de NDOP

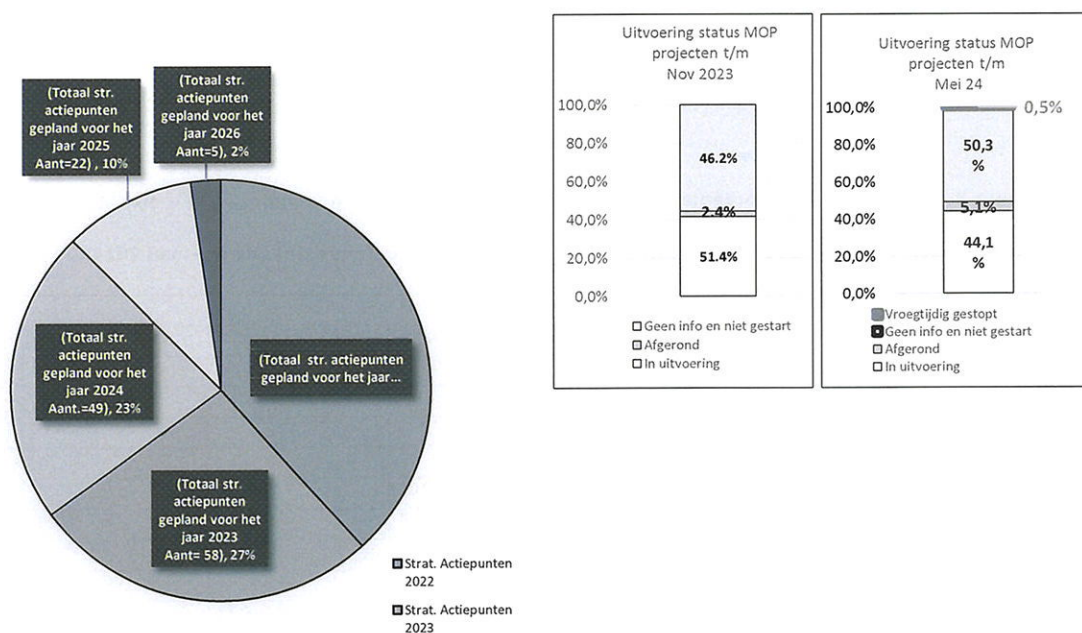
In deze paragraaf worden de strategische actiepunten van het Meerjaren OntwikkelingsPlan 2022 - 2026 apart belicht. In totaal zijn er 218 strategische actiepunten opgenomen in het MOP, welke voor verschillende jaren zijn gepland (zie figuur 8.1.6.2). Een strategisch actiepunt kan in de praktijk uitgewerkt worden in meerdere projecten. Dat betekent dat er meer dan 218 (MOP) projecten in de database kunnen zijn ingevoerd.

In november 2023 waren er 292 projecten ingevoerd in de NDOP. Per mei 2024 zijn dat er 334 projecten, wat betekent dat er 42 nieuwe projecten zijn opgenomen.

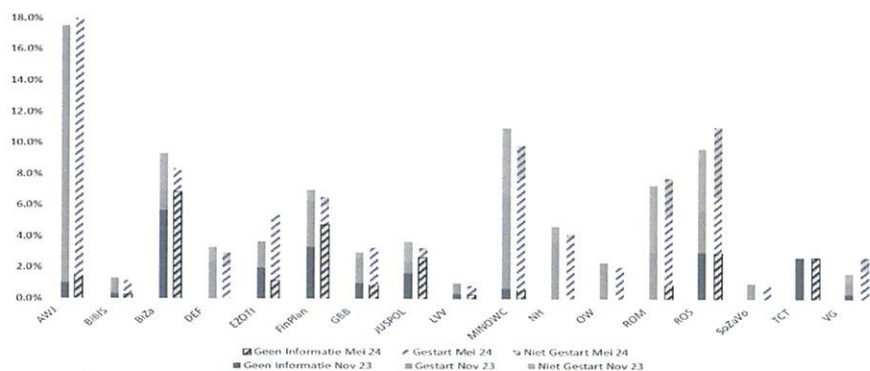
Hierna volgen de diverse tabellen en grafieken inzake de progressie van de MOP projecten. Voor de periode 2022-2024 zijn er 190 actiepunten gepland (zie figuur 8.1.6.2)

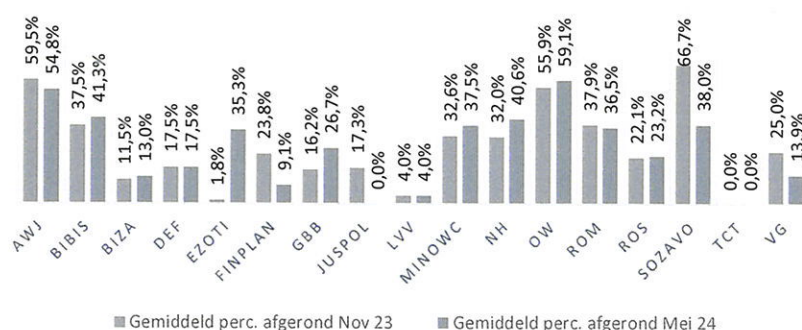
Figuur 8.1.6.1: Aantal MOP projecten per ministerie (november 2023 – mei 2024)

Figuur 8.1.6.2: Stand van Zaken MOP projecten naar geplande startdatum (november 2023 – mei 2024)

Figuur 8.1.6.3: Stand van zaken MOP-projecten per ministerie in procenten (%) van het totaal (november 2023 – mei 2024)

Figuur 8.1.6.4: Gemiddeld percentage (%) afgerond MOP projecten (november 2023 – mei 2024)

Tabel 8.1.6.1: Financiële realisatie MOP projecten per ministerie (november 2023 – mei 2024)

Bedragen Gewaardeerd In SRD x 1000						
Ministeries	Tot. Begroot Nov 23	Tot. Begroot Mei 24	Tot. Besteed Nov 23	Tot. Besteed Mei 24	Saldo Nov 23	Saldo Mei 24
AWJ	63600.00	71150.00	50806.95	53481.00	12793.05	17669.00
BIBIS	13690119.50	15974219.50	-	-	13690119.50	15974219.50
BiZa	26094.12	26094.11	-	-	26,094.12	26094.11
DEF	-	-	-	-	-	-
EZOTI	129695.40	6147185.62	88920.00	2228066.95	40,775.40	3919118.67
FinPlan	248798.50	248798.50	11000.05	11000.05	237,798.45	237798.45
GBB	4800.00	19501.11	-	-	4,800.00	19501.11
JUSPOL	1725517.68	1725517.69	45058.14	45058.14	1680459.54	1680459.55
LVV	86143.50	86143.50	40350.77	40350.77	45,792.73	45792.73
MINOWC	38468558.75	44626104.38	99986029.53	126395270.32	*(61517470.78)	*(81769165.94)
NH	46738666.13	51300441.56	-	-	46738666.13	51300441.56
OW	320,500.00	320500.00	1057258.64	1057258.64	*(736758.64)	*(736758.64)
ROM	206,767.92	223992.04	57585.99	63420.94	149181.93	160571.11
ROS	125,790.10	184980.18	500.00	500.00	125290.10	184480.18
SoZaVo	1063162.10	1296512.10	-	-	1063162.10	1296512.10
TCT	-	-	-	-	-	-
VG	2,200.00	72700.00	-	-	2200.00	72700.00
Totaal	102900413.70	122323840.28	101337510.07	129894406.81	1562903.63	(7570566.52)

*Noot: De negatieve saldi van de ministeries MINOWC en OW betreft de projecten waarvoor er geen raming in de NDOP (tabel projectfinanciering) is ingevoerd, maar waar er wel een financiële

8.2 Actiepunten uit het OP 2022-2026 voor het jaar 2025

In het navolgende volgt een uiteenzetting van de strategische actiepunten van de zeventien ministeries, welke nog in uitvoering zijn van de voorgaande jaren, evenals die welke in het jaar 2025 van start gaan. Voor verdere detailinformatie m.b.t. deze actiepunten wordt verwezen naar Bijlage A: Overzicht van de strategische actiepunten van de zeventien ministeries.

8.2.1 Ministerie van Financiën en Planning

Het Ministerie van Financiën houdt toezicht op de inkomsten en uitgaven van de staat en bestaat uit drie directoraten: Het Directoraat Financiën, dat verantwoordelijk is voor de uitgaven van de staat, en het Directoraat Belastingen, dat verantwoordelijk is voor het genereren van de meeste inkomsten van de staat. Het plannen en verwerven van fondsen voor ontwikkelingsprojecten valt onder de bevoegdheid van het derde Directoraat, Planning en Ontwikkelingsfinanciering.

In het dienstjaar 2025 zal verder gewerkt worden aan een beheersbaar begrotingstekort, met inachtneming van de beschikbare liquide middelen. Onder de condities van het leningenplafond volgens de wet van de staatsschuld zal er indien nodig een beroep worden gedaan op externe financiering. Het is duidelijk een manier om extra geld te verdienen aan belastingverhogende inkomsten.

Om de macro-economische verhoudingen in evenwicht te houden, werkt het ministerie van Financiën en Planning samen met andere ministeries en andere relevante bestaande instituten. Consistentie tussen de macro-economische grootheden zal de basis leggen voor onder andere een positieve economische groei, het terugbrengen van de inflatie naar enkelvoudige cijfers, een stabiele wisselkoers en het versterken van de externe positie (lopende rekening van de betalingsbalans). Tegelijkertijd zal het ministerie ervoor zorgen dat een beheersbaar uitgavenbeleid de financiële situatie van de overheid niet verder verslechtert. In 2025 zal verder rekening gehouden worden met de volgende beleidsinterventies: subsidies worden verder doorgelicht, kapitaaluitgaven zullen gefaseerd worden uitgevoerd en de verhoogde personeelskosten als gevolg van het aantal ambtenaren. Aan de inkomstenzijde zal naar verwachting een lichte stijging zijn wanneer de economische activiteiten langzaam genormaliseerd worden en de belastingplichtigen hun plichten nakomen.

Een van de belangrijkste manieren om aan financiële middelen te komen, is het heffen en innen van belastingen. In Suriname worden belastingen geheven op basis van richtlijnen in de wet. Het tweesporenbeleid met betrekking tot de hervorming van de belastingwetten en de organisatie van belastingen zal in 2025 verder worden uitgevoerd. Het is absoluut noodzakelijk om de dienst te hervormen en te moderniseren. Om een hogere mate van prestatie te bereiken, is het noodzakelijk om de huidige processen en structuren te moderniseren. Dit zal leiden tot efficiënt en effectief management. De belastingdienst is ondanks de aanwezigheid van tal van uitdagingen nog steeds bezig met het verbeteren van de belastingadministratie. Er zal worden geïnvesteerd in de belastingdienst om de capaciteit van de organisatie te vergroten om heffingen, inningen en toezicht uit te voeren.